

κανέννας δέν τή δίνει ἀπάλευα. Προφητείες ἐδῶ δὲ χρειάζονται. Μήτε σώνει νὰ παρηγοριόμαστε μὲ τὴν ἰδέα πὼς θὰ ξαναζήσῃ ὁ Ἑλληνισμός καὶ μὲ τοὺς Νεότουρκους, ὅπως ξανάζησε μὲ τοὺς παλιούς ἐχθρούς καὶ κατακτητῆδες του. «Τοῖς φρονίμοις ὀλίγα». Ὁ ἀγώνας αὐτὸς εἶναι ὁ στερνός μας ἀγώνας.

ΤΟΥΡΚΟΜΕΡΙΤΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

Συχνὰ βλέπω στὶς ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ κριτικὰ γιὰ τὰ διάφορα μουσικὰ ἔργα καὶ τοὺς συνθέτες.

Πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού ἔχουν τὴ φιλοδοξία νὰ τοὺς λέμε μεγάλους κριτικούς. Οἱ περισσότεροι εἶναι φιλόλογοι καὶ νομίζουνε ὅτι μποροῦνε νὰ μᾶς κρίνουν ἓνα μουσικὸ ἔργο μὲ τὴν ἴδια ἐπιβολὴ πού μᾶς λένε καὶ τὴ γνώμη τους καὶ γιὰ ἓνα μικρὸ ρομάντο ἐπιφυλλίδας καθημερινῆς ἐφημερίδας.

Τὸ κυριῶν εἶναι ὅτι μεγάλοι φιλόλογοι διαρκῶς σκοπάζουν μὲ τὴ μανία πού ἔχουν νὰ κρίνουν καὶ τίς ἄλλες τέχνες καὶ μᾶς γράφουν παραξένα πράματα γιὰ τὴ μουσική.

Μερικὰ παραδειγματα θὰ σᾶς ἀποδείξουνε ἕστερα τὴ γνώμη μου.

Ὁ Οὐγκὼ μᾶς ἔδωσε ἓναν παραξενὸ ὄρισμό γιὰ τὴ μουσική: «La musique est le moins désagréable des bruits...»

Ἄπορῶ πὼς ὕστερα ἀπὸ ἀφτό, ἔγραψε τόσο ὁμορφα λόγια γιὰ τὸν Παλεστρίνα, τὸ Μότσαρτ, πού τὸν φανταζεταὶ ὅτι πηγὴ, καὶ τὸν Γκλουκ ὁ δάσος.

Ὁ φιλόσοφος Ρουσό (πού ἔγραψε καὶ ἓνα μικρὸ μελόδραμα *Le devin du village*) γράφει γιὰ ἓνα δραματικὸ ἔργο τοῦ πατέρα τῆς ἀρμονίας Ραμώ: «Φαντάσου ἓναν τρομερὸ θόρυβο, ἕνα ἀδιάκοπο μουρμουρητὸ χωρὶς ἀρχὴ καὶ τέλος πού κάνουν τὰ χόρδινα ὄργανα, ἤχους χωρὶς σκοπὸ... κτλ. Δέν μπορῶ νὰκούσω ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας ὅλο ἀφτό τὸ πανδακμιόνιο καὶ νὰ μὴ μὲ πιάσῃ τρομερὸς πονοκέφαλος.»

Ὁ Γκαίτε ἔλεγε στὸν Ἐκερμαν πὼς δὲ νοιώθει ἂν ἡ τέχνη τοῦ Μότσαρτ εἶναι μεγάλη. Γιὰ τὸν Μπετόβεν ποτὲ του δέν εἶπε ἓναν καλὸ λόγο, δέν εἶχε ἐμπιστοσύνη στὴ διονυσιακὴ μουσική, πού τοῦ ἐτάραξε τὴ Γαλήνη πού ἀπόχτησε ὕστερα ἀπὸ τὸ σους καὶ τόσους κόπους.

Γιὰ τὸν Μπέρλιζ ἔγραψαν οἱ κύριοι κριτικοὶ τῆς ἐποχῆς του φοβερὰς κριτικὰς καὶ βρισιὰς, καὶ τὸν ἐπολέμησαν φοβερὰ: ὁ Κερουμπίνης πού εἶτανε τότε διευθυντὴς τοῦ Κονσερβατοῦρ τοῦ Παρισιοῦ ὅταν ἄκουσε τὴ «Φανταστικὴ συμφωνία» τὸν ἔλεγε τρελλό!

Γιὰ τὸ μεγάλο μουσικὸ τῆς Γαλλίας τὸ Φράνκ κανέννας κριτικὸς τῆς ἐποχῆς του δέν ἐπρότεξε τὸ ἔργο του: οἱ μουσικοὶ τότε κατάτρεχαν καὶ οἱ κριτικοὶ ἔλεγαν πὼς ὁ Φράνκ δέν ἔγραφε μουσικὴ ἀλλὰ μαθηματικούς συνδυασμούς καὶ χωρὶς κανένα ἐνδιαφέρον. Ὁ Φράνκ πέθανε σκεδὸν ἀγνωστος καὶ φτωχός. Καὶ οὔτε ἓνα στεφάνι δέν τοῦστελε ἡ Γαλλικὴ Κυβέρνηση. Σήμερα ὅλοι οἱ ἐχθροὶ του παρυσιαστικὰ μαθητᾶδες του! Μονάχα ἓνας ἀληθινὸς μαθητῆς του, ὁ Ντεντή, ἐφρόντισε γιὰ τὸ ἔργο του, ἔγραψε μελέτες, καὶ τὸ ἔργο τοῦ δασκάλου του μερὰ τὴ μερὰ πλαταίνει καὶ μᾶς δείχνει πὼς ὁ Φράνκ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλήτερους συνθέτες τοῦ αἰῶνα μας. Ὁ Σέν-Σκένς ἀπὸ ζούλια γυρεύει μὲ μερικὰ ἄλλα ἄρθρα νὰ ἐθεύξῃ τὸ Φράνκ καὶ μᾶς λέει τὰ ἔργα του σκοτεινά!

Ὁ Φράνκ ἔγεινε ἀθνατός μὲ τὴ μουσικὴ του, ἐνῶ ὁ Σέν-Σκένς πού ἔχει τὴν εὐτυχία νὰ καμαρώνῃ ζωντανός τὸ ἔγαλμά του γλήγορα θὰ ξεχαστῇ μὲ ὅλα του τὰ μπιχλιμπίδια, — καὶ θὰ περῇ τὴ θέση πού τοῦ πρέπει γιὰ τὴ «Συμφωνία του μὲ τὸ δρογανό.»

Σὲ πολὺ μικρότερο βαθμὸ στὴν Ἑλλάδα γίνεται τὸ ἴδιο μὲ τὸν κ. Σαμάρκ, πού καθὲ τόπο διαβάζω γι' αὐτὸν ὕμνους καὶ θούρια σὲ μερικὰς μεγάλους ἐφημερίδες τῆς Ἀθήνας καὶ πού ἔχει τὴσὴ σχέση μὲ τὴ σοβαρὴ μουσική, ὅση ἔχει καὶ ὁ κ. Ικκωβιδῆς μὲ τὴ ζωγραφικὴ.

Ἐδιαβάσα τελευταία στὴ «Νέκ Ἑλλάδα» μερικὰ σχολολογήματα γιὰ τὴ μουσικὴ μας τοῦ κ. Νικολάου, καὶ λυπᾶμαι πού ἓνας τραγουδιστῆς μὲ μεγάλο ταλέντο γελωτοποιεῖται σήμερα γράφοντας μουσικὰς κριτικὰς. Φαίνεται πὼς ὁ κ. Νικολάου νοιώθοντας πὼς μπορεῖ νὰ χάσῃ τὴ φωνὴ του μὲ τὸν καιρὸ, φιλοδοξεῖ τὴ θέση τοῦ κριτικοῦ. Μὰ ἐπάτησε στὴν πῆτα!

Γιὰ νὰ ξανάρθω στὸ θέμα μου, ὁ Τολστόϊ ἐγράψε τὴ «Σονάτα στὸν Κρόϊτजर» ἔργο ὁμορφο, ὁ τίτλος ὅμως μποροῦσε καὶ νὰ λείψῃ. Μὲ τὰ λίγα λόγια πού γράφει γιὰ τὴν περίφημη σονάτα μᾶς δείχνει πὼς δέν κατάλαβε τίποτε (μᾶς λέει πὼς τὸ *andante* ἔχει κοινὰς βαριατσιόνες καὶ πὼς τὸ *Finale* εἶναι χωρὶς δύναμη!)

Ὁ τίτλος εἶτανε δοξασμένος, θὰ ἔκανε ἐντύ-

πώση στον κόσμο, και ο Τολστόϊ τον πήρε για το ρομάντσο του.

Έγραψε και για το Βάγνερ θέλοντας να μιμηθῆ το παράδειγμα του Νίτσε (μὰ ὁ Νίτσε ἐνοιώθε ἀπὸ μουσική, ἔγραψε καὶ συμφωνίες καὶ στὴν ἀρχὴ ἐθούμαζε τὸ Βάγνερ, τοῦ ἀφιέρωσε στὰ 1871 τὸ βιβλίο του « Ἀρχὴ τῆς τραγωδίας μέσα στὴ μουσική ». Ἄν ἀγωνίστηκε στὸ τέλος νὰ μὰς ἀποδείξη μὲ τὸ στανιὸ πὼς ἡ Κάρμεν τοῦ Μπιζέ εἶναι καλὴ-τερη ἀπὸ τὰ ἔργα τοῦ Βάγνερ, τὸ ἔκανε ἀπὸ τὴν ἀσθενικὴ μανία ποὺ εἶχε νὰ τὰ γκρεμίση ὅλα καὶ γιὰ νὰ μὰς δείξη τὴν ἀγάπη του γιὰ τὸ λατινικὸ πνεῦμα).

Ὁ Τολστόϊ μιλώντας γιὰ τὴ μουσικὴ τοῦ Σίγφριδ μὰς λέει νόστιμα πράματα σ' ἓνα του βιβλίο « Τί εἶναι ἡ τέχνη ; » Ἡ ὀρχήστρα ξεροῦσε ἤχους ππραξενους, κακόφωνους, τὰ τραγούδια... στριγγλίσια οὐρλιάσματα. .κτλ. Ἦθελε νὰ φύγη... Καὶ πὼς οἱ φίλοι του τὸν ἐβάσταζαν ν' ἀκούση καὶ τὴ δέφτερη πράξη ποὺ εἶναι πιὸ δυνατὴ. Στὴ δέφτερη πράξη παραξενεύεται πὼς τόσο ἄθροισμα μένουں πρισεχτικοὶ μπρὸς στὸ ἔργο ποὺ δὲν ἀξίζει τίποτα καὶ ποὺ δὲν ἔχει μιὰ μεζούρα μουσικῆς. (Ἴσως ὁ Τολστόϊ εἶτανε κουφὸς ἐκεῖνη τὴ μέρα καὶ δὲν ἄκουσε ὁ μεγάλος ἀπόστολος τοῦ γυρισμοῦ στὴ φύση τὸ μουρμούρισμα τοῦ δάσους, γεμάτο τκοποὺς καὶ δλόδροσες ἄρμονίες ποὺ μὰς τραγουδᾶνε τὴ φωνὴ τῆς φύσης, ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ γερὰ ἔργα τῆς ὀρχήστρας ποὺ στίκεται πλάι μὲ τὸ adagio τῆς Pastorale τοῦ Μπετόβεν καὶ μὲ τὴν Invocation à la nature τοῦ Μπερλιόζ ἀπὸ τὸν Κολασμὸ τοῦ Φάουστ.

Στὸ τέλος ὁ Τολστόϊ δὲ βάσταζε, ἔφυγε. Δὲν ἄκουσε τὴν τρίτη πράξη, τὸ ἔργο τοῦ Βάγνερ τοῦ ἔφερνε ἐμετό !

Μαῦ εἶναι δύσκολο νὰ ἐξηγήσω τὰ λόγια τοῦ Τολστόϊ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Βάγνερ, ὅπως μοῦ εἶναι ἀκόμα πιὸ δύσκολο νὰ ἐξηγήσω καὶ τίς παραξενεες ἰδέες ποὺ εἶπε καὶ γιὰ τὸ Σαίξπηρ.

Ἵστερα ἀπὸ ὅλα ἀφτὰ δὲ βλέπω τὸ λόγο γιὰτὶ νὰ ξαφνιαζοῦν ; γιὰτὶ νὰ κακοκαρδίζοῦν ; γιὰτὶ νὰ κάνουν νὰ θυμῶνοῦν τοὺς μουσικοὺς οἱ κριτικὲς μερικῶν κυρίων (ποὺ δὲν εἶναι οὔτε Τολστόϊ, οὔτε Ραμῶ, οὔτε Ρουσῶ, οὔτε Γκαίτε). Οὔτε θέλω νὰ τοὺς ἐμποδίσω νὰ εἶναι κριτικοὶ τῆς μουσικῆς.

Εἶναι λεύτεροι νὰ γράφουν ὅ,τι θέλουν, νὰ γκρεμίζοῦν καὶ νὰ χτίζουν τὴ μουσικὴ τέχνη μὲ τὰ σοφὰ τοὺς λόγια. Τοὺς λέω μονάχα πὼς ὁ Βολταίρος εἶπε κάπου :

«... que quelques piquères de mouches

ne peuvent retenir un cheval dans sa course ardente».

Παρίσι 15]6]1910.

ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΡΒΟΓΛΗΣ

ΟΙ ΜΙΣΟΓΛΩΣΣΟΙ

(ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ)

Πειραιάς, 29. VI. 910

Ἀγαπητὲ «Νουμᾶ»;

Πολλὴ κακὴ δούλεψη θαρρῶ πὼς κάνει κανένας σὲ μιὰ ἰδέα, ὅταν καὶ τοὺς πιὸ πιστοὺς τῆς φίλους, ἀπὸ ἀπροσεξία ἢ παρεξήγηση, τοὺς παρασταίνει στὰ μάτια τοῦ κόσμου γιὰ ἐχθροὺς τῆς. Εἴμαστε τόσο λίγοι ἀκόμα κάτω ἀπ' τὴ σημαία τῆς γλωσσικῆς ἐπανάστασης, ποὺ δὲ σφύρει νομίζω νὰ φαινόμαστε ἀκόμα λιγώτεροι.

Ἄν ἦτανε λόγος γιὰ τὸ ἀτομὸ μου ἢ γιὰ τὴν τέχνη μου, νὰ εἶσατε βέβαιος πὼς δὲ θὰ μὲ πείραζε ὅποιος-ὅποιος χαρακτηρισμὸς τοῦ Κριτικοῦ τοῦ «Νουμᾶ». Ὁ τεχνίτης τραβάει τὸ δρόμο του κι' ὁ κριτικὸς τὸ δικό του. Λόγος ἔμως εἶναι γιὰ μιὰ ἰδέα, ποὺ λογαριάζω τὸν ἑαυτὸ μου πιστό τῆς στρατιωτῆ, καὶ μὲ πειράζει πάντα ὅταν μ' ἀγγίζουνε στὴν πίστη μου.

Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ κηρύξω μεγαλόφωνα τὸ «πιστεύω» μου, ἀκόμα κι' ἀνάμεσα στοὺς δικούς μου ; Λίγη προσοχὴ στὸ ἔργο μου, τὸ καθαρὰ λογοτεχνικὸ τῶν τελευταίων χρόνων—διηγήματα, δράματα, μετάφρασεις, φιλολογικὲς σελίδες κάθε λογῆς, ποὺ πολλὰ ἀπ' αὐτὰ φιλοξένησε κι' ὁ «Νουμᾶς»—θᾶδειχνε θαρρῶ πὼς δὲν εἶμαι μισόγλωσσος, ὅτο θέλει νὰ μὲ παραστήση, κρίνοντας τὸ ἔργο τοῦ κ. Χόρν, ὁ Κριτικὸς τοῦ «Νουμᾶ». Εἶμαι ἔμως καὶ δημοσιογράφος. Λίγη προσοχὴ καὶ στὸ δημοσιογραφικὸ μου ἔργο, θᾶδειχνε, πὼς γράφοντας ἀπὸ ἀνάγκη τὴν καθαρεύουσα προσπαθῶ ἴσα-ἴσα νὰ στέκωμαι περισσότερο ἀπὸ ἄλλους στὰ σύνορα τοῦ ἀρχαίου τυπικοῦ. Γιατὶ τάχα ; Ἴσα-ἴσα γιὰτὶ θαρρῶ πὼς τὸ πρόχειρο καὶ σαρλατανικὸ ζωντάνημα τῆς καθαρεύουσας μὲ λίγους δημοτικοὺς τύπους ἐδῶ κ' ἐκεῖ—ἢ μισογλωσσία δηλαδὴ—δίνοντας στὴν τεχνητὴ γλῶσσα κάποια ἀπατηλὰ σημάδια ζωῆς, δυναμώνει τὴ γλωσσικὴ πρόληψη καὶ μακραίνει τὴ ζωὴ τῆς, ὅπως μιὰ ἐνεση ἀπὸ καφεΐνη ἢ ἀπὸ καφουρά μακραίνει κάποτε τίς μέρες μιᾶς ἀθλίας καὶ καταδικασμένης ζωῆς. Καθε ἄλλο εἶμαι λοιπὸν παρὰ φίλος τῆς μισῆς γλώσσας. Στὴ σάλα τοῦ «Παρνασσοῦ», μιὰ βραδειὰ ποὺ ὅλοι φορούσανε τὰ